

Олена ОХОТНІКОВА

доцент, кафедра конституційного, адміністративного та кримінального права ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», кандидат юридичних наук, доцент

Світлана КОРПАЧОВА

здобувач вищої освіти, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИБОРЧІЙ СИСТЕМІ ПРОВІДНИХ КРАЇН

Реалізація принципу вільних та чесних демократичних виборів є чи не ключовим завданням переважної більшості країн у процесі державотворення. Водночас з невинним розвитком цифрових технологій традиційні способи залучення громадян до виборів були значно модифіковані. Так, новітні електронні інструменти, серед яких провідне місце посідає штучний інтелект, наразі з небаченою швидкістю використовуються урядами більшості країн задля масштабної взаємодії з громадянами у виборчій системі.

Науковим підґрунтям для дослідження цієї теми слугують роботи європейських вчених Б. Міттельштадта, К. Кат, Л. Флоріді, С. Вахтер, К. Каддулард, а також вітчизняних науковців, зокрема, Г. Андрощука, О. Баранова, І. Жаровської, Т. Запорожець, В. Ковальчука, Ю. Ключковського, І. Сабова, А. Яворського та інших. Однак, незважаючи на велику кількість різноманітних досліджень, проблема потребує більш ретельного вивчення та подальшого удосконалення.

Перш за все, варто взяти до уваги слушне зауваження О. Водяннікова про те, що виборче право в закордонній правовій доктрині отримало ще одну назву – «право демократії» (law of democracy) [1, с. 9]. Адже стаття 3 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право на вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування в умовах, які забезпечують вільне вираження думки народу [2].

З метою реалізації цього принципу більшість країн світу, зокрема Латвія, Норвегія, Швейцарія, Великобританія, Данія, Франція, Угорщина, застосовують алгоритмічні та програмно-апаратні системи і комплекси з елементами штучного інтелекту для електронного голосування, оптичного розпізнавання голосів, ведення реєстру виборців, проведення збору підписів для нових партій, у яких є бажання балотуватися на вибори [3, с. 77-78]. Досить цікавим є досвід Велико-

британії, відповідно до законодавства якої учасники кампанії можуть купувати ботів для поширення своїх повідомлень [4, с. 11].

Безумовно, алгоритми штучного інтелекту мають низку переваг у застосуванні під час виборів. Наприклад, за допомогою платформного моніторингу FiscalNote, який діє на основі штучного інтелекту, компанії у реальному часі можуть бути постійно обізнані з державною політикою, яка так чи інакше може вплинути на їхній спосіб ведення бізнесу [5, с. 26]. Зі свого боку, штучний інтелект iSideWith надає громадянам можливість краще зрозуміти, хто з кандидатів більше відповідає їхнім особистим поглядам [6, с. 75]. Варто звернути увагу й на штучний інтелект AnalyticsKCore, який використовують для прогнозування виборів [7].

Водночас не можемо не погодитися з Т.В. Запорожець, яка стверджує, що «створення єдиного інформаційного простору з автоматизованими системами обробки даних являє собою небезпеку, пов'язану з кібертероризмом, незаконним заволодіннями персональними даними громадян, збоєм інтелектуальних систем і втратою важливих даних» [8, с. 2].

Щодо цього варто згадати виборчі кампанії у США 2016 р., референдум у Великобританії 2016 р. щодо членства у ЄС, загальнонаціональні вибори у Великобританії та Німеччині 2017 року, президентські вибори у Франції 2017 р. та Чехії 2018 [3, с. 79]. За дослідженнями було виявлено, що в усіх цих виборчих процесах використовувалися дезінформаційні боти у соціальних мережах Facebook, Twitter, Instagram та ін. з метою пропаганди оманливих, фейкових новин про кандидатів та політику загалом, а також маніпулювання громадською думкою та спотворення демократичних виборчих процесів [9, с. 542].

Зрозуміло, що наслідком такого використання прикладних систем штучного інтелекту є порушення основоположних прав громадян, зокрема права на захист приватності, свободи мирних зібрань та об'єднань, свободи думки, совісті і релігії, і що не менш важливо – право на свободу вираження поглядів [2]. Адже, як зауважив Європейський суд з прав людини у справі «Хендсайд проти Сполученого Королівства» (*Handyside v. the United Kingdom*) від 7 грудня 1976 року, поняття щодо свободи вираження поглядів застосовують до «інформації» чи «ідей» не лише тоді, коли їх сприймають сприятливо або вважають нешкідливою, а й коли такі «інформація» чи «ідеї» ображають, шокують чи шкодять державі або будь-якій групі населення.

Ми переконані, що задля забезпечення демократії, принципу верховенства права та плюралізму у виборчому процесі запровадження штучного інтелекту у виборчий процес має бути чітко регламентованим нормативно-правовими актами як міжнародного, так і національного законодавства.

Окрім того, ми вважаємо, що компанії, які створюють такі штучні алгоритми, мають звітувати та нести повну майнову відповідальність перед громадянами та державою в цілому за свою діяльність.

Аналіз запровадження штучного інтелекту у виборчий процес провідних країн є показовим для України. З огляду на це, ми пропонуємо подальший організаційно-правовий механізм запровадження алгоритмів штучного інтелекту у виборчу систему нашої держави:

по-перше, Україні доцільно запровадити штучні інтелекти на зразок FiscalNote, iSideWith, AnalyticsKCore, які допомагали б громадянам краще орієнтуватися у політиці та робити правильний вибір під час голосування;

по-друге, ми вважаємо за потрібне імплементувати досвід таких економічно сильних держав, як США, Швейцарія, Великобританія, Естонія, Латвія та ін., стосовно використання алгоритмів штучного інтелекту та ботів під час проведення передвиборчої кампанії. Окрім того, ми переконані, що Україні варто перейняти досвід цих держав і щодо запровадження електронного голосування. Адже це зумовить не лише більшу явку громадян на виборах, а й забезпечить реалізацію права кожного повнолітнього, дієздатного громадянина України на голос. У зв'язку з чим потрібно прийняти Закон України «Про запровадження системи електронного голосування в Україні», окремих розділ якого буде регулювати питання використання штучного інтелекту під час електронних виборів;

по-третє, необхідно врегулювати питання запровадження штучного інтелекту у виборчу систему України у правовому полі. Тому, на нашу думку, потрібно внести зміни до статті 18 Виборчого кодексу України та викласти її у такій редакції: «Центральна виборча комісія може прийняти рішення про впровадження інноваційних технологій, програмних систем штучного інтелекту, технічних та програмних засобів під час організації та проведення виборів у формі проведення експерименту або пілотного проєкту»;

по-четверте, необхідно надати повноваження кіберполіції України щодо виявлення порушень, які були спричинені використанням штучного інтелекту, та протидії їм під час виборів.

Отже, можемо констатувати факт, що застосування штучного інтелекту у виборчій системі є доволі актуальним питанням та перебуває на етапі розвитку. Тому кожній державі вкрай важливо зробити цей процес прозорим, з дотриманням основоположних прав людей та інтересів демократичного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водянніков О. Вступне слово. Демократія і конституція: майбутнє однієї ідеї / Ключковський Ю.Б. *Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні*: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2018. С. 9-28.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 4 лист. 1950 р. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.

3. Сабов І. Політичний аспект використання штучного інтелекту. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2018. № 1. С. 77-80.
4. Social bots in election campaigns: theoretical, empirical, and methodological implications. URL: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/159241/1/Keller_Klinger_%282018%29_Social_bots_in_election_campaigns.pdf.
5. Концепция развития технологий машиночитаемого права. URL: https://sk.ru/media/documents/30.12.2020._Проект_концепции_машиночитаемого_права.pdf.
6. Voting by Quiz: Online Algorithms and Election Education. URL: https://www.researchgate.net/publication/283816147_Voting_by_Quiz_Online_Algorithms_and_Election_Education/fulltext/5689289a08aebccc4e16f057/Voting-by-Quiz-Online-Algorithms-and-Election-Education.pdf?origin=publication_detail.
7. Predicting Behavior with AI. URL: <https://www.kcore-analytics.com/usa-election/>; <https://www.kcore-analytics.com/who-we-are/>.
8. Запорожець Т.В. Концептуальні джерела запровадження механізмів інтелектуального управління в діяльності органів державної влади: еволюція наукової думки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. №5.
9. Deep Fakes, Bots, and Siloed Justices: American Election Law in a «Post-Truth» World. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/327143846.pdf>.